

MUSA BIGİYEF VE TATAR TÜRKÇESİYLE YAZILMIŞ HÂFİZ DİVANI ŞERHİ

Doç. Dr. İ. Çetin DERDİYOK

Çukurova Üniversitesi
Fen-Edebiyat Fakültesi
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
Balcalı-ADANA / TÜRKİYE

ÖZET

Ünlü İran şairi Hafız'ın şiirleri, Türk edebiyatını içinde bulunduğumuz yüzyıla kadar etkilemiştir. Bilhassa eski Türk edebiyatı sahasına giren birçok şair Hafız'ın etkisinde kalmıştır. Bu nedenle Hafız'ın şiirleri zaman zaman Türkçe'ye çevrilmiş ve şerhleri yapılmıştır. Bu şerhlerden biri de Musa Bigiyef'in Tatar Türkçesi'yle yazılmış ve 1910 yılında Kazan'da basılmış eseridir. Söz konusu eser, Hafız'ın 495 kadar gazelinden 133'ünden beyitler seçilerek hazırlanmıştır. Kazan Türkçesiyle yazılan bu şerh, Türk lehçeleri ve edebiyatı açısından önem arz etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Şerh, Eski Türk Edebiyatı, Divan-ı Hafız, Musa Bigiyef.

ABSTRACT

Hafız is well known poet in Persian Literature, effects Turkish Literature until the century of being in. Particularly, most of Ottoman poets effected by Hafız. In this case, Hafız works has been translated Turkis and also analyzed. one of this analyzed, made by Musa Bigiyef, in Tatar Turkish and published in 1910 at Kazan. In this study imply on 133 verse all his 495 works. This work is important in all Turkish dialects and literatures.

Key Words : Annotation, Ottoman Literature, Divan-ı Hafız, Musa Bigiyef.

GİRİŞ

Eski Türk şiirini anlamının önemli yollarından biri de şiir şerhlerini bilmekten geçer. Eski şiirimiz hakkında daha çok bilgi sahibi olmak ve onu daha iyi tanımak istiyorsak eski şiiri bilen kimselerin yapmış oldukları şiir şerhlerini okumak ve incelemek gerekir.

1875 yılında Rusya'nın Karadeniz kıyısında Rostov-Na-Don'da doğan Musa Carullah Bigiyef de Türk şairlerinin büyük ölçüde etkilendiği Hâfız Divanı'ndan seçtiği bazı gazel ve beyitleri, kendi devrindeki gençlerin anlayıp öğrenebilmeleri için Tatar Türkçesine çevirmiş ve şerh etmeye çalışmıştır. 1910 yılında Kazan'da basılan bu eser, Süleymaniye Kütüphanesi Tahir Ağa kısmında 532 numarayla kayıtlı bulunmaktadır.

1910 yılında yayımlanmış olmasına rağmen Türkiye'de de pek tanınmayan, üzerinde herhangi bir çalışma yapılmamış bu eseri bilhassa eski edebiyatımız ve dil özellikleri bakımından tanıtmak istiyoruz. Fakat önce Hâfız ve Divanı'ndan daha sonra da Musa Carullah Bigiyef'ten söz etmenin yararlı olacağını düşünüyoruz..

Hâfız ve Divanı

Hâfız'ın asıl adı, Muhammed Şemseddin'dir. Tarihleri kesin olmamakla birlikte 1320 –

GİRİŞ

1390 yılları arasında İran'ın Şiraz şehrinde yaşamış bir şairdir. 70 yaşlarındayken vefat ettiği tahmin edilen Hâfız Şiraz'da doğup büyüdüğü ve yaşadığı için Şirazî lakabıyla anılır.

Hâfız'ın divanı, Türkiye'de Mevlana'nın Mesnevisi ve Sadi'nin Gülistan'ından sonra en çok okunan Farsça eserlerdendir. Barthold, *İslâm Medeniyeti Tarihi* adlı eserinde “*Moğol Fütûhâtının İran Medeniyetine Tesiri*” başlıklı kısımda, Hâfız'ın eserlerinin Müslüman medeniyetinin etki ettiği her yerde okunduğunu ve öğretildiğini belirtir.¹ Ayrıca “*Sa'dî ve Hâfız*” başlıklı kısmında, bilhassa Hâfız'ın XV.-XVI. yüzyıllarda Türk şiiri üzerinde çok etkili olduğunu söyler.²

Eski Türk edebiyatı sahasına baktığımızda Surûrî; Şem'î ve Sudî'nin Hâfız Divanı şerhleriyle dikkati çektiğini görüyoruz. Abdülbaki Gölpınarlı da Hâfız Divanı'nın Türkçe'ye çevirisini yapmış ve 1944 yılında yayımlanmıştır.³

Hâfız Divanı'nın başta İngilizce, Fransızca, Almanca olmak üzere Orduca'ya da pek çok çevirisi yapılmıştır. Bunların bir kısmını Gölpınarlı'nın ön sözünde ve Tahsin Yazıcı'nın İslâm Ansiklopedisi'ndeki “*Hâfız*” maddesinde görmek mümkündür.⁴

Hâfız'ın divanına yazılmış Türkçe şerhler onun çok sevilip okunduğunun da bir göstergesidir. Hatta Divanı, medreselerde okutulan bir kitap durumundadır.. Agâh Sırrı, havas'ı, yani devrin okuyup yazmış aydın insanlarını tanımlarken Hâfız ve Sadi'yi okumuş kişiler olduklarını da belirtiyor..⁵

Bu bilgiler Hâfız'ın divanı ve şerhlerinin eski kültürümüze etkisi ve eski Türk şiirinin öğretimindeki rolü hakkında bir fikir vermektedir. Bugün de eski Türk edebiyatını daha iyi anlamak ve değerlendirebilmek için eski şiirimizi etkilemiş olan bu şair ve şiirlerinin bilinmesi gerektiğini düşünüyoruz.

Musa Carullah

Musa Carullah, dinî konularda pek çok eseri bulunan, araştırmacı ve yenilikçi bir İslâm bilginidir. 1875 yılında Azak Kalesi'nin kuzeyinde Rostov-Na-Don şehrinde doğmuştur. Annesi Fatma Hanım'ın sayesinde medresye devam etmiş iyi bir din eğitimi almıştır. Buhara'ya gitmiş, medrese tahsili görmüştür. Arapça ve Farsça'yı öğrenir. Kur'ân-ı Kerîm'i hıfzeder.

Musa'nın hayatı, ilmi araştırma yapmak, bilgi edinmek ve bu bilgileri kendi akıl süzgecinden geçirdikten sonra yaymak için bilhassa İslam ülkelerine seyahat etmekle

¹ Prof. Dr. W. Barthold, *İslâm Medeniyeti Tarihi*, (Prof. Dr. M. Fuad Köprülü Tarafından BAŞLANGIÇ'la İZAH ve DÜZELTMELER Kısım İlavê Edilmiştir), Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 5. Baskı, (Tarih belirtilmemiş), s.61, 62.

² a.e. s.183, 184.

³ Gölpınarlı, Abdülbaki, *Hâfız Divanı*, Milli eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1989.

⁴ Tahsin Yazıcı, “Hâfız” mad. TDV İslâm Ansiklopedisi, C. XV, İstanbul 1997, s. 103-106.

⁵ Agâh Sırrı Levend, *Türk Edebiyatı Tarihi*, AKDITYK TTK Yayınları, Ankara 1988, s. 30.

geçmiştir. İstanbul'a, Kahire'ye, Mekke'ye, Beyrut'a, Şam'a, Hindistan'a hatta Japonya'ya gider.

1904 yılında yurduna döndükten sonra. 1905'te Esmâ Aliye Hanım'la evlenir, altısı kız, ikisi oğlan sekiz çocuğu olur. Kazan'da misafir olan Faslı âlim ve edip Ahmed eş-Şankîti ile tanışır ve onunla cahiliyye devri şairlerinden Tarafe b. Abd'in divanı üzerine çalışarak Arap dili ve edebiyatı bilgisini artırmaya çalışır.

Carullah, bu arada gazeteciliğe başlar. Ülfet gazetesini çıkarır. Kazan'da Şark Kütüphanesi Sahibi Ahmed İshakî Efendi ile tanışır. Dini ve toplumsal konularda yazdığı eserleri arka arkaya yayımlar. Bunlardan biri de inceleme konumuz olan Divan-ı Hâfız şerhidir. Cârullah, bu dönemde 1917 Ekim ihtilaline kadar yirmiye yakın eser vermiştir. 1923 yılında *İslâmiyetin Elifbası* adlı eserinin basılmasından sonra tutuklanır. Gerçi üç ay sonra çıkar. 1925 yılında Kırım'a dinlenmek için gider. 1927'de hacca giderken İstanbul'a uğrar ve *Müskirat* kitabını bastırır.

Musa Carullah 1930 yılından vefatına kadar olan sürede tam bir sürgün hayatı yaşar. 1930 yılında Rusya'dan kaçtıktan sonra bir daha yurduna dönemez. Yurduna ve ailesine hasret olarak 1949 yılında Kahire'de vefat eder⁶

Musa Carullah Bigiyef, adına araştırma enstitüsü kurulabilecek kadar eser vermiş, dilde İsmail Gaspiralı'nın yolundan giden, sanat yönü gelişmiş, aydın bir din bilginidir.⁷

Ölümünün 50. yılı dolayısıyla Ankara'da yapılan bir toplantıda Süleyman Rahimov, Bigiyef'in kendi memleketinde de hâlâ tanınmadığını söyler.⁸ Günümüzün önemli kaynaklarından İslâm Ansiklopedisi'nde de Musa Carullah hakkında bilgi bulunmaması dikkatimizi çekmektedir.

Kaynaklarda Carullah'ın şerhiyle de ilgili yeterli bilgi bulunmamaktadır. Mehmet Görmez'in hazırladığı biyografik çalışmada Divan-ı Hâfız şerhinden "*Tasavvuf büyüklerinden Hâfız Şirazi'nin meşhur divanından ilmi, felsefi ve ahlaki yönden en önemli beyitlerinin tercüme ve şerhlerinden ibaret olan bu kitap, hicri 1328 yılında Kazan'da basılmıştır*" şeklinde söz edilmektedir.⁹ Ahmet Kanlıdere ise "*Musa Carullah'ın Eserleri Hakkında Yeni Bilgiler*" başlıklı bildirisinde "*Ebu'l-Alâ el-Maari'nin (973 -1057) el-Lüzumiyyat'ı (Kazan 1907) ile İranlı şair Hâfız'ın Divân'ından bazı beyitleri tercüme eder(Kazan 1912).*" şeklinde bilgi verir.¹⁰ Tahsin Yazıcı da İslâm Ansiklopedisi'ndeki maddesinde Bigiyef'in eserinden de Tatarca ve Rusça çeviri diyerek

⁶ Mehmet Görmez, *Musa Carullah Bigiyef*, TDV Yayınları, Ankara 1994, s.9-50.

⁷ Elif Su Temizyürek, "Musa Carullah Bigiyev'in Türkçe'nin Birliği Hakkındaki Görüşleri", Ölümünün 50. Yıldönümünde Musa Carullah Bigiyef (1875-1949), TDV Yayınları, Ankara 2002, s.148.

⁸ Süleyman Rahimov, "*Rusya'da M. Cârullah ile İlgili Çalışmalar ve M. Cârullah'ın Bazı Mektupları*", Ölümünün 50. Yıldönümünde Musa Carullah Bigiyef (1875 -1949), TDV Yayınları, Ankara 2002, s. 237.

⁹ Bkz..a.e. s.212.

¹⁰ Doç. Dr. Ahmet Kanlıdere, "*Musa Carullah'ın Eserleri Hakkında Yeni Bilgiler*", Ölümünün 50. Yıldönümünde Musa Carullah Bigiyef (1875-1949), TDV Yayınları, Ankara 2002, s.224.

söz eder.¹¹ Gölpınarlı ise kendi şerhinin giriş kısmında yerli yabancı pek çok şerhten söz etmesine rağmen Musa Cârullah'ın şerhinden söz etmemektedir.¹²

Türkiye Türkçesiyle yayınına rastlamadığımız Süleymaniye Kütüphanesi'nde Tahir Ağa 532 numarada kayıtlı olarak gördüğümüz, 1910 yılında Kazan'da basılan Divan-ı Hâfız şerhini kısaca tanıtmaya çalışalım.

Musa Carullah'ın Hâfız Divanı Şerhi

Kitabın adı, dış kapakta büyük puntolu Arap harfleriyle kırmızı mürekkepli olarak **Dîvân-ı Hâfız** şeklinde yer alıyor. Kitap adının hemen altında

Ehl-i tasavvuf kitaplarında lisânü'l-ğayb lakabıyla şöhret bulmuş,
H'âce Hâfız Hâzretleriniñ Dîvânı'ndan intihâb kılınmıştır.

ifadesi yer alıyor. Bu kısmın da hemen altında yine Arap harfleriyle Hâfız'ın mahlasının da bulunduğu Farsça bir beyit ve hemen altında Türkçeye çevrilmiş şekli bulunmaktadır:

Gazel güftî vü dür süftî biyâ vü hoş bi-h'ân Hâfız
Ki ber-nazm-ı tû efşâned felek ıkd-ı Şüreyyâ-râ

Gazel söyledün, incüleri tizdün, gel oku, ey Hâfız.
Senün hürmetine felek saçar yılduzlarını.

Hemen bu kısmın da altında eserin fiyatı, **Bahâsı: 60 Tin** ifadesi görülmektedir. Bu kısmın da altında büyük Kril harfleriyle eserin basıldığı yer **KAZAN** olarak belirtilmiştir.

Bu kısmın da altında eserin basıldığı yıl **1912** olarak verilmiştir.

Kapağın iç yüzünde yine Musa Bigiyef'in hazırladığı **Kavâid-i Fıkıh** adlı eserin reklam amaçlı tanıtımı yer almaktadır. Burada eserin yayımlandığı, 201 maddeden meydana geldiği, 231 sayfa tutan büyük bir eser olduğu okuyuculara duyurulmaktadır.

Hâfız Divanı şerhinin içindeki kapak sayfasında en yukarda Arap harfleriyle **M. Bigiyef**, altında büyük Arap harfleriyle **Dîvân-ı Hâfız Tercümesi** sözleri yer almaktadır. Bu başlığın altında dış kapaktaki "Ehl-i tasavvuf kitaplarında" diye başlayan kısım ve yine dış kapaktaki beyit ve tercüme bulunmaktadır.

Bu kısmın da altında **Nâşiri: Ahmed El İshâkî** sözleri yer alıyor. Bu sözlerin altında beş yapraklı bir gül figürü, bu figürün altında da **Kazanda, "Örnek" Matbaası** ve bunun da altında eserin basıldığı yer Kril harfleriyle **KAZAN** görülmektedir Eserin basıldığı yıl ise burada 1910 olarak verilmiştir.

İç ve dış kapakta yer alan bu farklı tarihler, kaynaklara da yansımıştır. Örneğin

¹¹ Tahsin Yazıcı, "Hâfız" mad. TDV İslâm Ansiklopedisi, C. XV, İstanbul 1997, s.103-106.

¹² Abdülbaki Gölpınarlı, *Hâfız Divanı*, Milli eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1989

yukarıda alıntı yaptığımız Ahmet Kanlıdere'nin yazısında baskı tarihi 1912, Tahsin Yazıcı'nın İslâm Ansiklopedisindeki "Hâfiz" maddesinde ise 1910 olarak görülmektedir.. Bu durum, eserin basıldıktan iki yıl sonra ciltlenmiş olabileceği ihtimalini akla getiriyor.

Bundan sonra kitapta **Söz Başı** şeklinde ifade edilen bizim Ön Söz dediğimiz kısım bulunmaktadır. Musa Carullah, burada Seyyid Kâsım Ensâr'ın Hâfiz'in şiirlerini mükemmel bir biçimde derleyip bir araya getirdiğini, Osmanlı âlimlerinin bu divanı çok beğendiğini, tercüme ve şerhler yaptıklarını anlatıyor. Ayrıca Hâfiz Divanı'nın Avrupa dillerine bile çevrildiğini belirttikten sonra kendisinin de öğrencileri için bu divandan beyitler seçip şerh etmeye çalıştığını yazıyor.

Biz Seyyid Kâsım Ensâr'ın bir araya getirdiği divana ulaşamadık, fakat Muhammed Kazvîni ve Doktor Kâsım Ganî tarafından hazırlanan, Tahran'da basılan divan nüshasını elde ettik. Daha sonra ayrıntılı olarak yayınlamayı plânladığımız Musa Carullah'ın şerhini bu divan nüshasıyla karşılaştırdık.

Karşılaştırmamız neticesi, Musa Carullah'ın tam bir şerh yapmadığı, yalnızca divandan kendisinin seçtiği beyitleri tercüme ve şerh ettiği görülmüştür. Muhammed Kazvîni ve Doktor Kâsım Ganî tarafından hazırlanan divan nüshasında 495 gazel bulunmasına karşılık Musa Carullah, tespitimize göre 133 gazelden alıntı yapmıştır. Ayrıca Musa Carullah'ın şerhinde bulunan 12 kadar gazele Muhammed Kazvîni ve Doktor Kâsım Ganî nüshalarında rastlayamadık. Bu da nüshalar arasındaki farkı göstermektedir..

Tarafımızdan yapılan bu tespitlerin çok fazla yer tutacağı düşüncesiyle burada iki örnek vermekle yetineceğiz. Divanda 89 ve 99. sayfalarda yer alan 4. gazelden 5, 7 ve 8. beyitler alınmıştır, fakat nüsha farkından dolayı şerhte olan bir beyit de karşılaştırdığımız divanda bulunmamaktadır. Yine divanda 99. sayfada ve 5. sırada yer alan gazelin ise 1, 3, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13. beyitleri alınmış 2. beyit alınmamıştır.

Musa Carullah'ın şerhi eski edebiyatımızda görülen şerh anlayışına uygun olarak daha çok tercüme ve anlam derinliği bulunan sözcüklerin çeşitli anlamlarını vermeye, telmih unsurlarını ayrıntılı olarak anlatmaya dayalıdır.

Yine yer ve zamanın sınırlı olması nedeniyle burada yalnızca bir örnek vermekle yetineceğiz.

Fâ ;i lâ tün Fâ ;i lâ tün Fâ ;i lâ tün Fâ ;i lün

Ey fūrūg-ı mäh-ı hūsn ez-rüy-ı rahşân-ı şümā

Āb-ı rüy-ı hūbī ez-çāh-ı zenaḥdān-ı şümā

Fūrūg = Fâ dammesiyle ya fethasıyla yahtılık. Āb-ı rüy = Yüz suyu. Gâliben insânîñ hayāsından, izzetinden, şerefinden kināye olur. Zenaḥdān = 'Arapça zeḥān, Kazan şivesinde "İyek" ta'bīr olunur.

Ey! Güzellik ayınıñ yahtılığı siziñ yahtı balqar yüzünüñden güzelliğin yüz şuyu siziñ iyegiñiz çuqurından.

Yukarıdaki beyitte “fûrûg, zenahtân” sözcükleri ve “âb-ı rûy” tamlamasının gençler tarafından bilinmeyeceği düşünülerek anlamları verilmiştir. Ayrıca “fûrûg” sözcüğünün okunuşunda da bir sorun yaşanmaması için fe harfinin dammeli, yani ötreli okunması gerektiği belirtilmiştir. Daha sonra da Farsça beyit Tatar Türkçesine çevrilmiştir.

Burada günümüz Türkiye Türkçesinde görmediğimiz “yaktı, yaktılık, balkamak, iyegi” gibi sözcüklerle de karşılaşıyoruz.

Nur, şule, aydınlık anlamına gelen “yaktı” sözcüğü, eski Anadolu Türkçesi özelliği taşıyan metinlerde “yahtu” biçiminde geçiyor. “Yaktılık” sözcüğü ise “yahtuluk” biçiminde görülüyor.

Yine günümüz Türkçesinde bile görülen parıldamak anlamında kullanılan “balkamak” fiili geniş zamanlı olarak “Balkar” şeklinde kullanılmıştır. Bu sözcükler, Cem Dilçin’in hazırladığı Tarama Sözlüğü’nde bulunmaktadır.¹³

Çene çukuru için Türkçe karşılık olarak “iyek” sözcüğü verilmiştir, fakat bu sözcüğü, çene çukuru anlamında bulamadık. Büyük bir ihtimalle Tatar Türkçesine özgü bir sözcük olabileceğini düşünüyoruz.

Görüldüğü gibi Musa Carullah’ın 20. yüzyılın başlarında yaptığı bu şerh Türk dili ile uğraşanlar için de bir hazine durumundadır. Kanımızca bu metnin dil açısından da Türkiye Türkçesiyle karşılaştırmalı bir çalışmasının yapılması Türk lehçelerinin ortak yönlerini ortaya koyması açısından son derece yararlı olur.

SONUÇ

Eski edebiyatımız açısından bakıldığında Hâfız ve Divanı’nın eski kültürümüzü ve şiirimizi etkilediği görülmektedir. Musa Carullah gibi bir âlim ve edibin hazırladığı bu şerh de geçmişten günümüze aktarılan bir kültür mirasıdır. Şerhler, farkına varmadığımız bir telmih unsurunun, dilin bir kullanım biçiminin farkına varmamızı sağlayabilir. Bu durum, dil ve edebiyatımızı daha güçlü daha etkili kılar.

Sonuç olarak Hâfız Divanı’nın üçte biri kadar tutan gazellerden beyitler seçilerek hazırlanmış olan Carullah’ın şerhi, gerek dil özellikleri gerekse eski kültürümüze ait öğeleri bakımından incelenmeye değer bir eser olarak karşımıza çıkmaktadır.

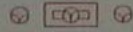
¹³ Cem Dilçin, Tarama Sözlüğü, TDK Yayınları, Ankara 1983, s.24 ve 234.

KAYNAKÇA

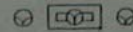
- Barthold, Prof. Dr. W., *İslâm Medeniyeti Tarihi*, (Prof. Dr. M. Fuad Köprülü Tarafından BAŞLANGIÇ'la İZAH ve DÜZELTMELER Kısmı İlâve Edilmiştir), Diyanet İşleri başkanlığı Yayınları, 5. Baskı, (Tarih belirtilmemiş).
- Ganî, Dr.. Kâsım, Bk. Muhammed Kazvîni,
Gölpınarlı, Abdülbaki, *Hâfız Divanı*, Milli eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1989.
- Görmez, Mehmet, *Musa Carullah Bigiyef*, TDV Yayınları, Ankara 1994.
- Kanlıdere, Doç. Dr. Ahmet, “*Musa Carullah'ın Eserleri Hakkında Yeni Bilgiler*”, Ölümünün 50. Yıldönümünde Musa Carullah Bigiyef (1875-1949), TDV Yayınları, Ankara 2002.
- Kazvîni, Muhammed, Dr.Kâsım Ganî, Hâfız, 2. Baskı, İntişârât-ı Esâfir, Tahran H.1368.
- Köprülü, Mehmet Fuat, *Edebiyat Araştırmaları*, AKDİTK TTK Yayınları, Ankara 1986.
- Levend, Ağâh, Sırrı, *Türk Edebiyatı Tarihi*, AKDİTK TTK Yayınları, Ankara 1988.
- Rahimov, Süleyman, “*Rusya'da M. Cârullah ile İlgili Çalışmalar ve M. Cârullah'ın Bazı Mektupları*”, Ölümünün 50. Yıldönümünde Musa Carullah Bigiyef (1875-1949), TDV Yayınları, Ankara 2002, s. 237.
- Temizyürek, Elif Su, “*Musa Carullah Bigiyev'in Türkçe'nin Birliği Hakkındaki Görüşleri*”, Ölümünün 50. Yıldönümünde Musa Carullah Bigiyef (1875-1949), TDV Yayınları, Ankara 2002, s.148.
- Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, C.IV. Dergâh Yayınları, İstanbul 1981.
- Yazıcı, Tahsin, “*Hâfız*” mad. TDV İslâm Ansiklopedisi, C. XV., İstanbul 1997.

ديوان حافظ

امل تصوف كتابلرنده لسان الغيب لقبيله شهرت
بولمش
خواجه حافظ حضرتلرينك
ديوانندن انتخاب قيلنمشدر.

غزل گفتمی ودر سفتی، بیا وخوش بخوان حافظ
که بر نظم تو افشاند فلک عقد ثریا را
غزل سوزدک، انجولاری نزدک، کل، اونو، ای حافظ!
سنگ نظهک حرمننه فلک صاچار بولدوزلارینی.

بهاسی: ۶۰ تین.

КАЗАНЬ,
ЭЛЕКТРО-ТИП. Л. П. АНТОНОВА.
1912 г.

Divan-ı Hafız Dış kapak

م. بیگیف.

دیوان حافظ

ترجمہ سی

اہل تصوف کتابارندہ لسان القیب لقبیلہ
شہرت بولہش خواجہ حافظ شیرازی
حضرتلرینک دیوانندن انتخاب فیلہ شد.

غزل گفتی، ودر سفتی، بیا و خوش بخوان حافظ
کہ بر نظم تو افشانند فلک عقد ثریا را
غزل سویلدک، انجولری نزدیک، کل، ارفو، ای حافظ!
سنگ نظہک حرمتنہ ہلک صاچار بوانوزلاریتی.

Süleymanive J. Köktürkmen
Kiçik: Tahir Aga Toksoz
Yeni: 1114
Sokli Kayitno 532

ناشری:
احمد الاسحاقی.

قراندہ: «اورنگ» مطبعہ سی.

КАЗАНЬ.
ЭЛЕКТРО-ТИПОГРАФИЯ „УРНЭК“.
1910

Divan-ı Hafız Dış kapağın iç yüzü

قواعد فقهيہ

احکام شرعیہ مجموعہ سبک برقی جلدی اولان اوشو «قواعد فقہ»
شرق کتبخانہ سی مصارفی ایله باصلدی.

مؤلفی: موسی افندی بیگیف جنابلیدر.

اوشو بیل ۲۰۱ ماده دن عبارت اولوب، بيوك قطعه ده ۲۳۱ صحیفه
اوزرنده باصلوب چقدی.

«قواعد فقہ» مندرجانی: علم فقہ تهریفی - احکام فقہی ائبانک
شرعا معتبر اون دورت دلیلک علمی بیانی - علم فقہه کلیات شرعیه
اهمیتی - امام ابو حنیفه مذهبده اساس اولقی صفتیل اهل علم طرفندن
قبول قیلنمش ۹۹ فاعده لرنک تهریفاتلر بیل برابر . فصل صورتنک ۶۶ صحیفه
قدر بیانی - تأسیس النظر، اصول کرخی، توضیح، الوافقات کبی اصول
فقہ کتابلردن انتخاب قیلنمش مهم فاعده لرنک ۲۴ صحیفه ده بیانی - هیئت
اجتماعی بی اصلاح قیلوب، مفاسدی رفع ایتمک حقده شرع شریفنک
اصوللری - مصلحتلری اعتباره دائر کلبه لری - ضمان، نیابت کبی مهم
شیلرگه دائر فاعده لری - جزا فاعده لری - علم حقوق ایله علم اقتصادده
ایرک مهم مسئله اولقی ایله بیان قیلنور، «ملك» حقده ۲۶ صحیفه قدر
علمی بیان شارعنک افتا، فضا، امامت کبی تصرفلرینه عائد غایت مهم بیان
انساننک حیاتنه اساس اولقی صفتی ایله شریعت اسلامیه ده معتبر اوج نوع
انتقالرنک ۹ صحیفه ده مفصل بیانی - شریعت اسلامیه ده معتبر آلتی ضروری
مقصدلرنک ۶۰ صحیفه قدر تفصیلانی ایله بیانی - بو اورنک «حفظ دین»
عم «حفظ نفس» حقده غایت مهم فلسفی دلیللر بیان قیلنمشدر.

احکام شرعیه حقدن ایرک مکول ترتیب اوزرنک نالیق قیلنغان اوشو «قواعد

فقہ» هر امام، هر مدرس، هر طلبه، هر اهل مطالعه اوچون غایت ضروردر.

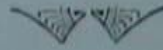
قواعد فقہیه اجزاء ۱ صوم - پوچطه ایله ۱ صوم ۱۰ تین

قواعد فقہیه مجلد ۱ صوم ۱۵ تین « » ۱ صوم ۲۵ تین

قواعد فقہیه اعلا جلدی ۱ صوم ۲۵ تین « » ۱ صوم ۴۰ تین

شریعت نیچون رؤیتی اعتبار ایتمش؟

آیلر، سنه‌ار، تقویملر حقنده علمی هم مفصل حسابلر بیان
قیلنوب، شرع شریفک آیلر، سنه‌ار حقنک نظری همده قرآن کریمده
سنه‌ار حقنده وارد آیت کریمه‌لری، همده نوبه سوره‌سنده مذکور
«انها النسبی» آیت کریمه‌سنک علمی صورنده الک گوزل نفسیری،
همده فقیه کتابلرنک صلات، زکات، صدقه بابلرنده مذکور مفادیر
شرعی‌لری گوزل هم دقیق طریقده بیان قیلنوشلر. موسی ائندی
بیگییوف قلم‌لر، تالیف قیلنوش اوشبو کتابک الک مہم جہتی: شارع
کبیر محمد علیہ السلام حضرتلرنک تاریخ جانلری، ولادت، بعثت،
هجرت، وفات، غزوات کبی الک بیوک واقعه‌لرنک کونلری سنه‌لری
قطعی صورنده نهایت دقیق حسابلر ایله تعیین قیلنوشلر. قرآن
کریمده طبیعتدن حکایه ایدر آیت کریمه‌ار حقنده علمی نظرلر
درج قیلنوشلر. بهاسی ۳۰ تینلر.

ناظمة الزهر

علوم قرآن امامی مشهور ابو محمد القاسم بن فیره الشاطبی
رضی الله عنه حضرتلرینک قرآن کریم سورهلری آیتلری حقسنده
تالیق قیلنمش اربک معتمد غایت مبارک منظوم بر اثریدر.
شو مبارک اثر - بالکمز ۲۹۷ قدرگنه بیتندن عبارت ایسهده،
قرآن کریمک ۱۱۴ سورهنده وار همه آیت کریمهلری ابتدالری
هم نهایتلریل علی التفصیل بیسان ایتنمش؛ همده آیت کریمهلری
حسابده علی التواتر نقل قیلنمش آلتی منتظم عددی اماملرینه اسنادله
روایت ایتنمشدر.

قرآن کریمک بلا تعریف بفاسنه خدمت ایتنمشک قصیدله تالیق
قیلنمش شو محترم اثری اوقومق بلوک - قرآن کریمی نلاوت قصیدله
اوقور هر بر عالم مسلم ایچون لازم اولسه کرک.
ناظمة الزهر هر بیتلری هر کس آکلار درجهده آسان عباره
عریبه ایل موسی جارالله قلمیل شرح قیلنمشدر. «ناظمة الزهر» شرحله
برابر «شرق» کتابخانهسی طرفندن نشر قیلنوب، بهاسی: ۶۰ نیندر.

آدرس:

Орскъ Оренб. губ. АХМЕДУ ИСХАКОВУ.

